

Nova programació expositiva

Pere Portabella
— Cinema,
art i política

Del 12 de febrer al 23 de
juny de 2018

FUNDACIÓ
VILA CASAS

CAN
FRAMIS
BARCELONA

Pere Portabella

— Cinema, art i política

L'exposició

“Sempre trencant codis, buscant noves formes d'expressió”

Josep Ramoneda. “Pere Portabella. Cinema, art i política. Fundació Vila Casas. Febrer de 2018.

*

“Ningú no se sorprendrà si començo dient que el cinema de Pere Portabella és singular. Les seves pel·lícules, malgrat explicar històries, no són narratives; tenen continuïtat, però estan fetes de fragments i escenes isolades; són realistes, encara que de vegades tot el que distingim en un pla es redueixi a unes taques borroses; per més que retratin ambients quotidians, es desplacen sovint cap a territoris onírics o fantàstics: contenen diàlegs, però s'utilitza més la música i els sorolls que no pas les paraules: els actors tendeixen a ser màscares, tot i presentar-se com a personatges; en fi, són obres marginals, i això no obstant han estat una referència durant molts anys en les cinematografies peninsulars, i avui se'n comença a reconèixer el mèrit fora de les fronteres d'Espanya.”

Fèlix Fanés, “Pere Portabella. Avantguarda, cinema, política”. Filmoteca de Catalunya. Barcelona. Juny de 2008.

*

L'exposició “Pere Portabella. Cinema, art i política” és una mostra ideada i dirigida per **Pere Portabella** i **Antoni Vila Casas** que incideix en la figura d'un dels activistes polítics i cineastes més destacats del país i que es podrà visitar al Museu Can Framis del 12 de febrer al 23 de juny de 2018.

La mostra, que aplega materials diversos -projeccions, pintura, fotografia documental o material gràfic-, se sustenta en els tres pilars fonamentals de l'obra de l'autor: el cinema, l'art i la política. En paraules del mateix Portabella, el seu lloc és “la cruïlla entre l'avantguarda artística, la pràctica fílmica i l'activitat política.” És el trípod sobre el qual s'ha construït la seva biografia com a creador i sobre el qual s'ha organitzat aquesta mostra que s'articula a través de cinc espais que aborden la figura del cineasta des d'òptiques diferents oferint a l'espectador una visió polièdrica i completa del personatge.

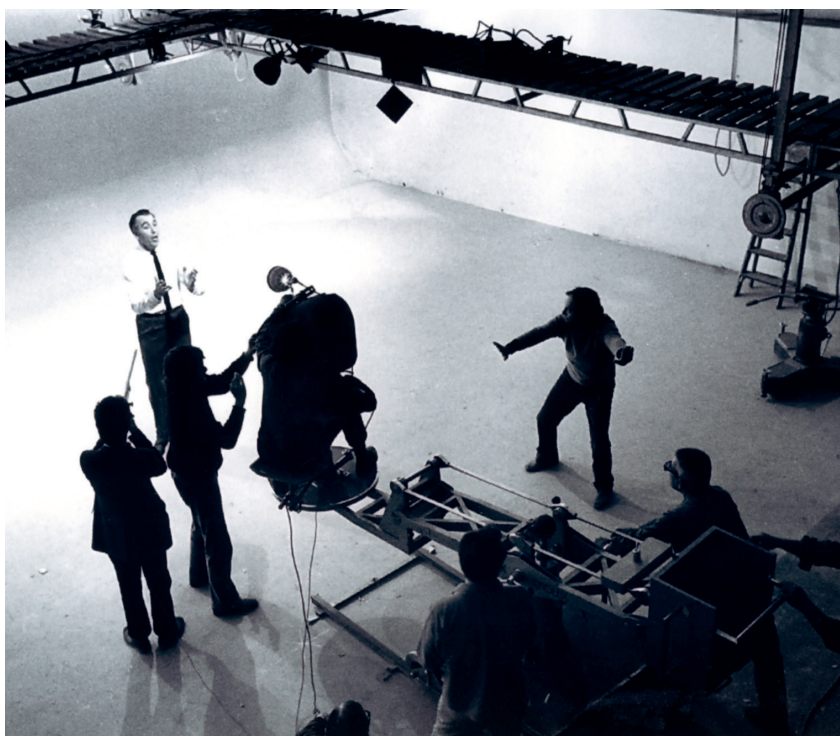
Pere Portabella (anys 60)

Pere Portabella i Teo Escamilla al rodatge de “Nocturn 29”, 1968 (Foto: L. Lopez Martínez)

Segons Josep Ramoneda, autor dels textos que acompanyen la mostra i el catàleg, Portabella procedeix d'una família de l'alta burgesia i, la coincidència a l'escola i al barri en els anys de formació amb Tàpies, Brossa, Ponç i Cuixart, l'ensenyen a "caminar per llocs desconeguts", i li obren les portes a un activisme cultural que ja no abandonarà mai. "I d'allà va anar al cinema, primer com a productor i després com a director, va entrar en contacte amb la resistència antifranquista i va ampliar les seves relacions amb el món de l'art i la cultura. Art, cinema i política, com a lloc per a l'exploració de llenguatges."

També Fèlix Fanés a "Pere Portabella. Avantguarda, cinema, política" subratlla aquesta convivència entre llenguatges: "Sovint les carreres artístiques responen a una única obsessió: pintar, escriure, compondre o fer films, exclusivament, per lliurar-s'hi en cos i ànima. No és el cas de Pere Portabella. El director, al llarg de la seva vida, ha compaginat el treball en el cinema amb una intensa dedicació a la política, ambivalència que ens ajuda a perfilar la dimensió biogràfica del personatge. Llum de l'artista romàntic, Portabella s'acosta a un nou tipus de creador, molt característic del segle XX, educat i irònic, formalista i revolucionari, intel·ligent i mancat de vida privada, que veu en el treball creatiu una manera, però no l'única, d'incidir en la realitat de l'època."

Rodatge d'Umbracle, 1972.

Pere Portabella

— Cinema, art i política

FUNDACIÓ
VILA CASAS

CAN
FRAMIS
BARCELONA

Àmbits expositius

La mostra s'articula a partir de cinc espais: "El retorn de Tarradellas", "Viridiana", "Portabella cineasta", "Portabella i el seu entorn artístic" i, finalment, "Portabella i Miró".

1

El primer àmbit se centra en "El retorn de Tarradellas" per a representar la llarga trajectòria política de Portabella, que fou l'encarregat d'organitzar la tornada del president des de l'aeroport fins a la plaça de Sant Jaume el 23 d'octubre de 1977.

Abans d'aquesta senyalada data, cal apuntar que l'activisme polític de Portabella venia de lluny. Exposa Romoneda: "L'activisme polític de Pere Portabella és proverbial. En mobilitzacions com la tancada del convent de Caputxins (9 de març de 1966) convocada pel Sindicat Democràtic d'Estudiants o com la tancada a l'abadia de Montserrat per exigir l'anul·lació del Consell de Guerra de Burgos (11 de desembre de 1970) o com a moderador de l'Assemblea de Catalunya. Després, ja en la transició, va ser senador i posteriorment diputat al Parlament de Catalunya pel PSUC com a independent. Sempre ha tingut un ull posat en l'escena política i disposició per teixir contactes i facilitar processos de canvi."

De tota aquesta trajectòria política, la mostra destaca un moment emblemàtic: el retorn de Tarradellas el 23 d'octubre de 1977. Portabella fou l'encarregat d'organitzar el retorn des de l'aeroport fins a la plaça de Sant Jaume i de crear el marc escènic on Tarradellas va pronunciar el mític "Ciutadans de Catalunya: ja sóc aquí".

23 d'octubre de 1977. Foto: EFE

23 d'octubre de 1977 al balcó de la Generalitat de Catalunya. Foto: EFE

23 d'octubre de 1977 al balcó de la Generalitat de Catalunya. Foto: EFE

Pere Portabella

— Cinema, art i política

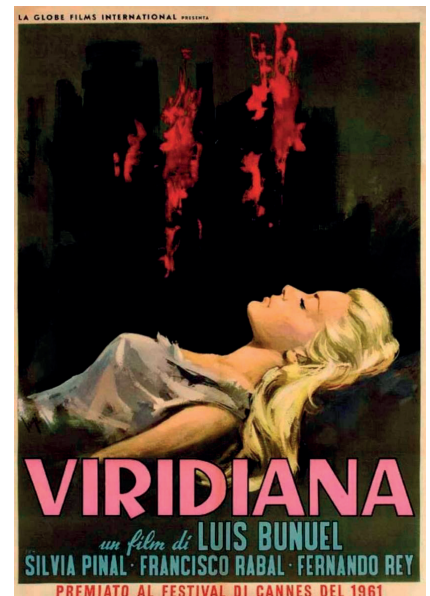

2

El segon àmbit, “*Viridiana*”, fa referència a la polèmica i coneguda pel·lícula dirigida per Luis Buñuel i produïda per Portabella.

Portabella entraria al món del cinema com a productor, estrenant-se amb tres pel·lícules icòniques dels anys 60: *Los golfos* de Carlos Saura, *El Cochecito* de Marco Ferreri i *Viridiana* de Luis Buñuel. Segons Ramoneda: “*Viridiana* significava el retorn de Buñuel a Espanya i va guanyar la Palma d’Or del Festival de Canes amb un gran escàndol polític i ideològic, va provocar la prohibició de la pel·lícula i la fulminant destitució del director general de Cinema, Muñoz Fontán, que l’havia autoritzada.”

Tal com explica Fèlix Fanés a “Pere Portabella. Avantguarda, cinema, política”, “A diferència de *Los golfos* i *El cochecito*, *Viridiana* és un film ben conegut que, més enllà del cinema espanyol, ocupa un lloc destacat en la història cinematogràfica universal. Tot i tractar-se en aparença d’un relat blanc, un cop posat en imatges, la peripècia de la novícia protagonista resultava difícil d’assumir per un Vaticà preconiliar i encara més per un règim -el franquista- que, sense abandonar el nacionalcatolicisme de la guerra civil, s’acabava de lliurar a la ultraortodoxia religiosa de l’Opus Dei. Projectada a Canes sense que les autoritats espanyoles haguessin pogut disposar d’una còpia completa, l’escàndol va ser majúscul. Unes quantes escenes de la pel·lícula varen encendre la ira de *L’Osservatore Romano*, el periòdic del Vaticà, tot i ser el film en conjunt el que va considerar-se profundament anticatòlic i blasfem. Des dels temps de *L’Âge d’or* (1930), Buñuel no havia estat tan insidiós, tan punxant, tan obertament enfrontat a les institucions. Per acabar-ho d’adobar, el jurat del festival va concedir la Palma d’Or a la cinta.”

Cartell de la pel·lícula *Viridiana*.

3

El tercer àmbit al·ludeix la figura de “**Portabella cineasta**” centrant-se en pel·lícules que van produir un gran impacte com *Die Stille vor Bach* (El silenci abans de Bach), la pel·lícula més popular de l’autor, o *Vampir-Cua-decuc*, la més aclamada internacionalment.

Segons Ramoneda: “Diu Portabella que una pel·lícula comença amb una pàgina en blanc. Els guions no poden ser considerats ni escrits com a relats literaris. Simplement han d’informar del film que es vol realitzar. Un inventari de seqüències ordenades, un itinerari de llocs, una agenda de continuïtat. [...] Aquest criteri li val també quan fa el que podríem clarificar com a “documental”: els dos Informes Generals, per exemple. La mateixa paraula *informe* ja és irònica. Es tracta de crear situacions en què protagonistes de moments de canvi s’expressin, però intentar no caure en el relat recurrent. Només creant moments de desestabilització es pot fer emergir allò que les tècniques de comunicació procuren ometre. En realitat tot el cinema de Portabella és polític.”

Cartell de la pel·lícula *Die Stille vor Bach*.

4

El quart àmbit analitza “**Portabella i el seu entorn artístic**” ja que, com a director de cinema, productor i agitador polític i cultural, Portabella ha compartit experiències i ha teixit amistats amb creadors vinculats als moviments avantguardistes de cada moment.

La mostra presenta una sèrie d'obres d'art que són el resultat de les relacions personals de Portabella amb el seu entorn artístic més proper i és per això que rere cadascuna de les obres s'hi amaga un moment, un vincle o una història.

Alguns dels artistes que acompanyen a Portabella en aquesta mostra són Eduardo Chillida, Pablo Picasso, Joan Ponç, Equipo Crónica, Antonio Saura, Antoni Tàpies, Manolo Millares, Joan Miró o Victor Vasarely.

Segons Ramoneda: aquestes obres “són el resultat de les relacions personals, dels encontres i dels projectes compartits que Portabella ha anat construint. [...] La sala ve introduïda per una foto de quatre amics: Portabella, Chillida, Saura i Brossa, que representen d'aquesta manera l'entorn artístic que l'ha anat acompanyant. La cultura no és per ell una activitat solitària, ni una simple relació a distància entre el creador i l'espectador. La cultura fa trama, fa grup, fa societat i genera expectatives i dinàmiques, sovint, inesperades.”

*Eduardo Chillida, Pere Portabella, Antonio Saura i Joan Brossa. Canes 1959.
Foto: Leopoldo Pomés*

5

Finalment, el darrer àmbit titulat “**Portabella i Miró**” emfatitza la relació establerta entre ambdós personatges posant l'accent en dues obres de Miró que ja no existeixen i en un guió de l'artista que mai no es va fer.

Explica Ramoneda: “L'any 1969, el Col·legi d'Arquitectes de Barcelona va presentar l'exposició *Miró, l'altre*. Dos dies abans de la inauguració, Miró va pintar els vidres de la planta baixa de l'edifici d'acord amb la proposta de Portabella; dos mesos més tard, el mateix Miró ho va esborrar, Portabella va esborrar el color de les imatges i les encarregades de la neteja varen rematar la feina amb pulcritud professional i naturalment també formen part de la pel·lícula. Una doble acció de Miró-Portabella de construcció i destrucció: art efímer. És el testimoni que queda d'una acció artística que va provocar una considerable polèmica. “Era necessari que fos així”, va dir Miró amb la seva proverbial contundència.”

“També, a partir d'un disseny de Miró, Josep Royo va fer un tapís d'11 metres de llarg i 6 d'ample que havia d'anar a París i va acabar al hall d'una de les torres del World Trade Center de Nova York. L'11 de setembre de 2001 va desaparèixer sota les runes. En queda la pel·lícula que Portabella va filmar de la seva realització.”

“Portabella va visitar Miró a la masia de Mont-roig i es va sentir seduït per les explicacions de l'artista, que eren paraules carregades d'imatges. Per què no em feu el guió per a una pel·lícula? I com es fa un guió? A la pregunta de Miró, la resposta de Portabella: “doncs numereu les pàgines, indiqueu si és de dia o de nit, i deixeu-vos anar, així de senzill”. I Miró ho va fer. El guió era l'obra d'art. Com diu Portabella, mai no va pensar a rodar-la. És un text per ser llegit movent-se com un *tràveling* d'esquerra a dreta segons l'ordre de les pàgines i al ritme de les paraules. Es produeix un esclavissament de l'escriptura a la visibilitat de les imatges d'una pulsio poètica tan subtil com hipnòtica de l'espai mironià. És una experiència subjectiva i intransferible.”

Portabella i Miró

Portabella i Miró (abril del 1974)

L'artista

Pere Portabella (Figueres, 1927)

Des dels anys seixanta, Pere Portabella va mantenir un compromís polític amb tots els moviments de resistència a la dictadura del general Franco. Va ser elegit senador en les primeres eleccions democràtiques i posteriorment va ser diputat al Parlament de Catalunya. Des del 2001 presideix la Fundación Alternativas, un centre de pensament, idees i propostes per al canvi polític, econòmic, social i cultural, considerada el 2017 com una de les més prestigioses i influents d'Europa pel Global Go To Think Tank Index.

Com a cineasta ha mantingut una presència rellevant durant més de cinc dècades. Amb la seva productora, Films 59, va impulsar algunes de les pel·lícules més emblemàtiques del cinema espanyol: "Los golfos" (Carlos Saura, 1959), "El cochecito" (Marco Ferreri, 1960) i "Viridiana" (Luis Buñuel, 1961).

Com a realitzador dirigeix les seves pròpies creacions unint el llegat de la cultura d'avantguarda amb els llenguatges de ruptura. Debuta el 1967 amb "No compteu amb els dits" i entre els seus treballs destaquen "Vampir-Cuadecuc" (1970), "Umbracle" (1972), "Informe general I" (1976), "Pont de Varsòvia" (1990), "Die Stille vor Bach" (2007), "Mudanza" (2008), "Informe general II: El nou rapte d'Europa" (2015) o "El sopar" (1974 i 2018).

Les seves pel·lícules han recorregut festivals internacionals arreu del món i ha estat objecte de retrospectives en centres artístics com el MoMA de Nova York, el Centre Pompidou de París o la Tate Modern de Londres.

L'any 2002 va ser l'únic artista de l'estat espanyol convidat a la Documenta 11 de Kassel.

L'any 2009 va ser investit Doctor Honoris Causa per la Universitat Autònoma de Barcelona.

Pere Portabella

Pere Portabella

— *Cinema, art i política*

FUNDACIÓ
VILA CASAS

CAN
FRAMIS
BARCELONA

Activitats relacionades

1

DIÀLEGS AMB PERE PORTABELLA Museu Can Framis

Diàleg entre Pere Portabella i Marcelo Expósito
Dimecres 15/03 a les 19.30 h

Diàleg entre Pere Portabella i Jordi Balló
Dimecres 11/04 a les 19.00 h

Marcelo Expósito i Jordi Balló

2

CICLE PERE PORTABELLA: CINEMA, ART I POLÍTICA Filmoteca de Catalunya

Umbracle (amb presentació de Pere Portabella)
Dimecres 14/02 a les 18.30 h

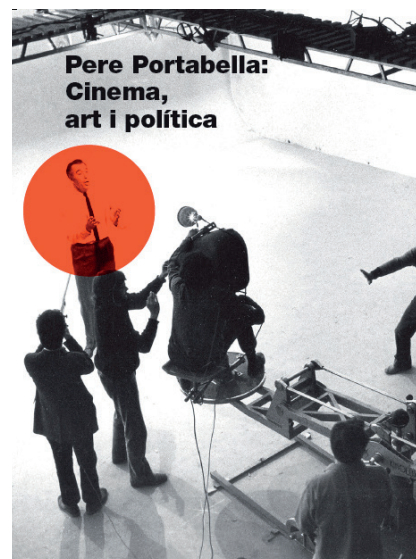
Vampir-Cuadecuc
Dimecres 21/02 a les 18.30 h

Pont de Varsòvia
Divendres 23/02 a les 19.00 h

Die Stille vor Bach
Diumenge 25/02 a les 19.00 h

Sessió triple:
Art a Catalunya, No al No i Mudanza
Dimecres 28/02 a les 18.30 h

Taula rodona amb Albert Serra, Josep M. Català,
Tomàs Pladevall i Esteve Riambau.

Cicle dedicat a Pere Portabella

Pere Portabella

— *Cinema, art i política*

FUNDACIÓ
VILA CASAS

CAN
FRAMIS
BARCELONA

3

MEET ART A L'EXPOSICIÓ Museu Can Framis

Dissabte 17/02 a les 20 h
Dissabte 24/02 a les 12 h
Dissabte 10/03 a les 12 h
Dissabte 24/03 a les 12 h
Dissabte 14/04 a les 12 h
Dissabte 28/04 a les 12 h
Dissabte 12/05 a les 12 h
Dissabte 26/05 a les 12 h
Dissabte 09/06 a les 12 h
Dissabte 23/06 a les 12 h

4

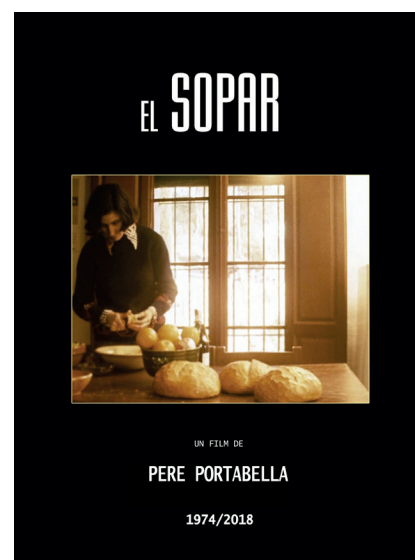
SESSIONS DE *EL SOPAR* CADA DIJOURS DEL MES DE FEBRER Cinemes Texas

Dijous 01/02 a les 22.00 h
Amb presentació a càrrec d'Alan Salvadó.

Dijous 08/02 a les 22.00 h
Amb presentació a càrrec de Jordi Balló.

Dijous 15/02 a les 22.00 h

Dijous 22/02 a les 22.00 h

El Sopar (1974 / 2018)

Obres en exposició

Eduardo Chillida

S/t

1966

Tinta damunt paper

26x34 cm

Joan Ponç

S/t

1956

Guaix damunt cartó

50x65 cm

Equipo Crónica

El departamento. Serie los viajes

1980

Oli damunt tela

150x150 cm

Antonio Saura

El perro de Goya 2.83

1983

Oli damunt tela

162x130 cm

Pablo Picasso

Fumador II

1964

Llapis i guixos de colors damunt paper

65,5x50,5 cm

Antoni Tàpies

Memòria personal 1966

1978

Mixta damunt tela

195x130 cm

Manolo Millares

Cuadro 37

1958

Oli-collage damunt tela

155x127 cm

Antoni Tàpies

Grand tache orange

1972

Oli i tècnica mixta damunt tela

116x89 cm

Joan Miró

Personnages dans la nuit

1938

Guaix, aquarel·la, pastel, llapis i tinta damunt paper Japó

45,7x62 cm

Antoni Tàpies

West and blues

1950

Oli damunt cartolina

42x21 cm

Joan Miró

Umbracle

1972

Litografia

76x58 cm

Victor Vasarely

Zeta

1955-59

Oli damunt tela

122x102 cm

Mont-roig - Mas Miró

1974

Guió per a la realització d'una pel·lícula de Joan Miró amb Pere Portabella

Bolígraf damunt paper

8 fulls de 27,3x21,5 cm

Carta de Luis Buñuel a Pere Portabella

8 d'octubre de 1960

Audiovisuals i projeccions

Viridiana (fragment)

1961

(Àmbit 2)

Fragment de la conversa enregistrada entre Josep Ramoneda i Pere Portabella al Museu Can Framis

2019

(Àmbit 2)

Fragments filmografia Portabella

2018

(Àmbit 3)

Miró, l'altre

1969

(Àmbit 5)

Miró Tapís

1973

(Àmbit 5)

Miró Parla. Entrevista de Pere Portabella i Carles Santos a Joan Miró.

1974

(Àmbit 5)

Sert. Entrevista de Pere Portabella a Josep Lluís

Sert.

1974

(Àmbit 5)

Per a més informació, podeu contactar amb el departament de premsa i comunicació

Mercè Vila Rigat: mvila@fundaciovilacasas.com
Natàlia Chocarro Bosom: nchocarro@fundaciovilacasas.com
+(34) 93 481 79 85

FUNDACIÓ VILA CASAS

www.fundaciovilacasas.com

ESPAIS
VoLART
BARCELONA

Espais Volart

Ausiàs Marc, 20-22

08010 Barcelona

+34 93 481 79 85

espaivolart@fundaciovilacasas.com

CAN
FRAMIS
BARCELONA

Museu Can Framis

Roc Boronat, 116-126

08018 Barcelona

+34 93 320 87 36

canframis@fundaciovilacasas.com

CAN
MARIO
PALAFRUGELL

Museu Can Mario

Plaça Can Mario, 7

17200 Palafrugell (Girona)

+34 972 306 246

canmario@fundaciovilacasas.com

PALAU
SOLTERRA
TORROELLA

Museu Palau Solterra

Església, 10

17257 Torroella de Montgrí (Girona)

+34 972 761 976

palausolterra@fundaciovilacasas.com